

До спеціалізованої вченої ради
ДФ 70.895.073 у Хмельницькому
університеті управління та права імені
Леоніда Юзькова

РЕЦЕНЗІЯ

кандидатки юридичних наук, доцентки Нікіфорової Т.І. на дисертацію Голуб Анни Євгенівни на тему «Правове регулювання захисту культурних цінностей під час збройного конфлікту за кримінальним правом України», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право

Ступінь актуальності теми дисертації. В умовах війни Росії проти України обрана здобувачкою тема дослідження має надзвичайно високий ступінь актуальності. Тактика ведення РФ війни характеризується суцільною руйнацією, ніщивних обстрілів зазнають в тому числі об'єкти культурної спадщини та інші культурні цінності. На окупованих територіях здійснюються розграбування музеїв, приватних колекцій, нехтується ставлення до об'єктів археологічної спадщини. Метою Росії є повне знищення української національної ідентичності, тому зусилля держави повинні бути спрямовані на посилення захисту культурних цінностей усіма можливими засобами, в тому числі й кримінально-правовими.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертанткою обґрунтовано вибір теми дослідження, правильно визначено об'єкт та предмет. Запропонована структура дисертації дала змогу проаналізувати усі аспекти правового регулювання захисту культурних цінностей під час збройного конфлікту за кримінальним правом України.

Метою роботи авторка визначила формування цілісного теоретико-правового підходу до складу, видів та місця в системі кримінального права України протиправних діянь проти культурних цінностей під час збройного конфлікту. Для досягнення поставленої мети сформульовано завдання, які відповідають плану дослідження, повністю досягнуті в процесі написання дисертації, що відображено у зроблених висновках та пропозиціях.

В ході дослідження дисертанткою використано загальнофілософські, загальнонаукові та спеціальні методи.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, обумовлена тим, що здобувачка ґрунтовно дослідила норми міжнародних та національних нормативно-правових актів, законодавства зарубіжних держав щодо правового захисту культурних цінностей, використала достатню кількість наукових джерел,

значну емпіричну базу, а саме практику міжнародних органів, судову практику зарубіжних держав та національних судів.

Таким чином, достовірність та обґрунтованість положень, висновків та рекомендацій, отриманих Голуб А.Є. у дисертаційному дослідженні, забезпечена завдяки використанню достатньої джерельної бази, матеріалів судової практики, правильному поєднанню методів наукового пошуку.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, повнота їх викладу у наукових публікаціях.

Рецензована робота є комплексним науковим дослідженням правового регулювання захисту культурних цінностей під час збройного конфлікту за кримінальним правом України.

У межах здійсненого дослідження отримано результати, що мають наукову новизну. Зокрема, слід відзначити авторське визначення культурних цінностей (с. 64), ґрунтовний аналіз цього поняття та розмежування його з іншими суміжними поняттями (підрозділ 1.1. роботи). Заслужовує на увагу також масштабне дослідження здобувачкою зарубіжної та міжнародної практики кримінального-правового захисту культурних цінностей під час збройного конфлікту, її аналіз з метою розроблення дієвих механізмів захисту відповідних національних об'єктів в умовах збройної агресії РФ проти України.

Крім того, авторкою вперше здійснено комплексне дослідження усіх форм посягання на культурні цінності під час збройного конфлікту та запропоновано в одній статті КК України передбачити кримінальну відповідальність за усі протиправні діяння щодо культурних цінностей під час збройного конфлікту (міждержавного чи внутрішньодержавного) або воєнного стану або ж на окупованих територіях України (ст. 438-1 КК).

Важливе практичне значення мають розроблені здобувачкою зміни до кримінального законодавства, викладені в законопроекті, що міститься в Додатку Ж (с. 233-237), які є науково обґрунтованими та заслуговують на увагу законодавця.

Основні теоретичні положення, висновки і практичні результати, отримані в процесі роботи над дисертацією Голуб А.Є. опубліковано в чотирьох наукових статтях у фахових наукових виданнях України, а також у семи тезах доповідей на науково-практичних конференціях, що відповідає вимогам, передбаченим постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12 січня 2022 року № 44.

Основні положення дисертації, що виносяться на захист, у достатньому обсязі відображені в анотації до дисертації, зміст якої відповідає встановленим

вимогам. Текст дисертації викладено у науковому стилі, літературною державною мовою.

Оцінка відсутності / наявності порушення академічної доброчесності. Аналіз наукових положень, позицій інших науковців у дисертації містить посилання на відповідні джерела. Порушень академічної доброчесності у тексті дисертації не виявлено.

Оформлення дисертації здійснене відповідно до вимог, передбачених наказом МОН України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40, і не викликає зауважень.

Попри позитивну оцінку дисертаційного дослідження, воно, як і будь-яка праця, не позбавлене певних недоліків, суперечливих або таких, що потребують додаткової аргументації, положень.

По-перше, в підрозділі 2.1. дисертації проаналізовано лише крадіжку культурних цінностей, хоча очевидно, що незаконне заволодіння культурними цінностями, в тому числі під час збройного конфлікту, може відбуватися не лише у формі крадіжки, але й грабежу, розбою, вимагання тощо. З огляду на це пропозиція доповнення КК тільки ст. 185-1, яка встановлює відповідальність за крадіжку культурних цінностей, є неповноцінним врегулюванням кримінально-правового захисту культурних цінностей від незаконного заволодіння ними.

По-друге, авторкою не визначено об'єкт крадіжки культурних цінностей, а посилену відповідальність за такі дії запропоновано встановити в розділі VI Особливої частини КК «Кримінальні правопорушення проти власності». Проте, якщо основним об'єктом посягання розглядати власність, то посилення відповідальності за крадіжку культурних цінностей можна досягти шляхом доповнення ст. 185 КК відповідною кваліфікуючою ознакою. Якщо ж захист культурних цінностей обумовлений, в першу чергу, не їх вартістю, а національним, історичним, мистецьким чи іншим значенням, то логічно відповідну норму (або норми щодо незаконного заволодіння культурними цінностями) розмістити в іншому розділі КК (зокрема, ст. 298 КК, якою встановлено захист об'єктів культурної спадщини, розміщено в Розділі XII Особливої частини КК).

По-третє, в ч. 5 ст. 438-1 КК України авторка пропонує встановити відповідальність за розграбування культурних цінностей на окупованих територіях України. Термін «розграбування» вжито за аналогією зі чинною ст. 438 КК України. Тлумачення цього терміну відсутнє як на законодавчому рівні, так і в судовій практиці. Тому цінним і з наукової, і з практичної точки зору було б тлумачення цього терміну в роботі, чого авторкою не зроблено.

Висловлені зауваження мають дискусійний або рекомендаційний характер та жодним чином не применшують загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження.

Висновки:

1. Дисертація Голуб Анни Євгенівни на тему «Правове регулювання захисту культурних цінностей під час збройного конфлікту за кримінальним правом України», є завершеною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що у своїй сукупності мають значення для розвитку доктрини кримінального права та правозастосовної практики.

2. Дисертація Голуб А.Є. виконана і оформлена відповідно до вимог, передбачених Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), відповідає пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

3. Здобувачка Голуб Анна Євгенівна за умови успішного захисту заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Рецензентка

**доцентка кафедри кримінального
права та процесу Хмельницького
університету управління та права
імені Леоніда Юзькова,
кандидатка юридичних наук, доцентка**

Тетяна НІКІФОРОВА